

Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte

16. mai 2024

mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

1 Avtalemessige forutsetninger

Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2023–2024) *Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket*, jf. Innst. S. 258 (2023–2024) og klimaavtalen med jordbruket utgjør grunnlaget for den inngåtte avtalen.

Jordbruksavtalen er et verktøy for å oppnå bærekraft i jordbrukssektoren både økonomisk, miljømessig og sosialt. I Norge er de årlige jordbruksforhandlingene mellom staten og næringsorganisasjonene i jordbruket i fellesskap med på å sikre utforming av de lang-siktige rammevilkårene for jordbruket og norsk matproduksjon.

Partene viser til at regjeringen startet arbeidet med opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket i 2021. Gjennom Stortingets behandling av opptrappingsplanen, samt Budsjett-nemndas og avtalepartenes oppfølging av den, er det etablert et nytt tallgrunnlag og nytt system for nivåammenligning av næringsinntekt i jordbruket med lønn for andre grupper. Avtalen tar første steg i nedtrappingen av antall timer i et årsverk i jordbruket til 1750 timer i 2027, ved å redusere timetallet fra 1 845 timer i 2024 til 1 810 timer i 2025, i tråd med Stortingets vedtak.

Partene viser til regjeringens mål om at inntektsgapet skal være tettet innen 2027. Den inngåtte avtalen legger opp til å tette mer enn en tredel av det beregnede normerte inntektsgapet i 2024. Partene er enige om at vilkårene som er satt opp for opptrappingen skal vurderes i kommende oppgjør. Det er i den inngåtte avtalen tatt hensyn til jordbrukets konkurransekraft, produktivitetsutvikling, klima og miljø og markedsbalanse. I tillegg til inntektseffekter av den økonomiske rammen, ligger det økte inntektsmuligheter i bedre markedsbalanse for storfe og svin.

Partene viser til at regjeringens hovedstrategi for å nå målet om 50 pst. selvforsyning, korrigert for import av fôr, er å forbedre og øke produksjonen av planteprodukter til mat og fôr på en måte som styrker jordbrukets konkurransekraft mot import. I prioriteringene og utviklingen av virkemidlene er det særskilt vurdert hvordan de påvirker målet som er satt om økt selvforsyning.

Den inngåtte jordbruksavtalen omfatter:

- Målpriser for perioden 1. juli 2024 – 30. juni 2025, jf. punkt 2
- Bevilgninger over statsbudsjettet kap. 1150 for kalenderåret 2025
- Omdisponeringer innenfor budsjett for 2024. Som et unntak fra normal prosedyre er det i år også avtalt en ekstrabevilgning på 70 mill. kroner til et pristilskudd til melkeproduksjon fra 1. juli 2024
- Andre bestemmelser som framgår av denne protokollen

Partene er enige om de endringer i målpriser og satser, og bevilgninger på tilskuddsordninger, som går frem av vedlagte fordelingsskjema. Under denne regjeringen har bevilgningen til jordbruksavtalen over statsbudsjettet på kapittel 1150 økt med 67 pst.

For saker som ikke er omtalt av denne protokollen vises det til statens tilbud av 6. mai 2024.

2 Økte inntektsmuligheter i 2025

Partene er enige om tekniske forutsetninger som fremgår av tabell 2.2 på neste side. Avtalen har en økonomisk ramme på 3 015 mill. kroner. Avtalen innebærer at målprisene økes med et fullt årsutslag på 627 mill. kroner, bevilgningene over statsbudsjettets kap. 1150 økes med 2 217 mill. kroner, det benyttes ledige midler på 69 mill. kroner og et anslag på endret verdi av jordbruksfradraget på 102 mill. kroner, jf. tabell 2.1.

Tabell 2.1 Finansiering av avtalerammen

	Mill. kroner
Endring i målpriser	627
Endret bevilgning på kap. 1150	2 217
Overførte midler	69
Endret verdi av jordbruksfradraget	102
Sum, mill. kroner	3 015

Med denne avtalen legges det til rette for å redusere det beregnede normerte inntektsgapet per årsverk på 135 900 kroner i 2024, med 60 000 kroner, pluss verdien av muligheten for bedre markedsbalanse i kjøttsektoren. Med det vil det gjenstå et normert inntektsgap på om lag 76 000 kroner, med prognosene gitt i tabell 2.2. Budsjettnemnda vil beregne et nytt inntektsgap i 2025, som blant annet vil avhenge av utviklingen i markedsbalansen og kostnader, samt næringens tilpasning til endringene i de økonomiske rammevilkårene. Tabell 2.2 viser tekniske forutsetninger og økonomisk ramme for avtalen.

Tabell 2.2 Tekniske forutsetninger for avtalen og økonomisk ramme

	2024	Volum	Pris	Endring	2025
	Mill. kr			Mill. kr	Mill. kr
1. Markedsinntekter	44 038	0,2 %		88	
Varer uten målpris	20 889		1,3 %	272	
2. Sum markedsinntekter	44 038			360	44 398
3. Direkte tilskudd	19 633				19 633
4. Sum inntekter	63 671			360	64 031
Gjødsel	2 169	5,0 %	0,0 %	108	
Andre driftskostnader	29 261	-0,2 %	3,3 %	905	
5. Sum ikke-varige produksjonsmidler	31 430			1 014	32 444
6. Leie av jord og kvoter	1 030	0,0 %	2,6 %	27	
7. Innleid arbeid	4 390	0,0 %	3,9 %	171	
8. Kapitalslit og leasing	7 618			206	
9. Rentekostnad	4 920			-395	
10. Sum kostnader	49 388			1 023	50 411
11. Årsresultat (4 -10)	14 283			-663	13 620
12. Avsetning til investeringer	2 229			-33	2 196
13. Jordbruksfradrag	1 543			-85	1 458
14. Justert årsresultat (11-12+13)	13 597			-715	12 882
Familieårsverk ¹	31 300				31 600

1. Familieårsverk à 1845 timer i 2024 og 1810 timer i 2025

Normerte tall, normeringsfaktor 20%	2024, kr/fam.årsv.	Endring i pst.	2025, kr/fam.årsv.	2025, mill. kr ³
A. Sammenligningsinntekt per familieårsverk, før avtale ¹	521 291		489 205	
B. Årslønn andre grupper	657 200	3,9 %	682 800	
C. Inntektsgap før oppgjør	-135 909		-193 595	
D. Kostnadskomp. og redusert inntektsgap			117 717	
Endring av årsresultat før avtale			32 086	845
Korr. jordbruksfradrag i framregning ²				-85
Kronelik vekst som andre grupper			25 631	675
Nivåheving - "Tetting av gap"			60 000	1 580
E. Sammenligningsinntekt etter oppgjør			606 922	
F. Sum ramme, mill. kroner				3 015
Endring fra 2024		16,4 %	85 631	
Endring fra 2021		59,3 %	225 822	

1. Linje 14 dividert på antall familieårsverk multiplisert med normeringsfaktor 20 pst.

2. Når det tilføres midler for å bringe årsresultatet opp på 2024-nivå, øker effekten av jordbruksfradraget tilsvarende linje 13.

3. Endring i kr/familieårsverk multiplisert med familieårsverk dividert på normeringsfaktor på 20 pst.

Avtalen innebærer at en betydelig del av rammen finansieres med budsjettmidler, med sikte på å holde råvareprisøkningen på et moderat nivå. Målprisene økes innenfor et veid gjennomsnitt på 4,3 pst. Som følge av prisnedskrivning med budsjettmidler, vil ikke

økningen i målpriser for matkorn gi økt råvarekostnad. Det isolerte utslaget av økte råvarepriser i forbrukerprisene, inkludert anslaget for varer uten målpris, utgjør om lag 400 kroner for en gjennomsnittshusholdning og 0,5 prosentpoeng på prisindeksen for mat og alkoholfrie drikkevarer.

Partene er enige om følgende omdisponeringer innenfor budsjettet for 2024:

- Markedsordningen for korn reduseres med 119,9 mill. kroner, som følge av avvikling av prisnedskrivning til importert karbohydratråvare og økt prisnedskrivning
- Post 21 Spesielle driftsutgifter reduseres med 1,5 mill. kroner
- LUF: 54 mill. kroner til drenering
- LUF: 4 mill. kroner til Nasjonale tilretteleggingsmidler, til prosjekter som kan bidra til økt selvforsyning, gjennom bedre grovfôrproduksjon og effektiv fôring
- Tilskudd til veterinære reiser tilføres 5,8 mill. kroner
- Vaksinerings mot ringorm innføres fra 1. juli med 1 mill. kroner
- Pristilskudd melk innføres fra 1. juli med 32 øre per liter og finansieres delvis med 152,8 mill. kroner fra ledige midler. I tillegg gis en ekstrabevilgning på 70 mill. kroner til pristilskudd på melk fra 1. juli

3 Utslag på referansebrukene

Budsjettnemndas sekretariat har beregnet det kvantumsfaste isolerte utslaget av pris- og tilskuddsendringer i avtalen, inkl. forutsetninger om pris- og kostnadsendringer og økt utnyttning av jordbruksfradraget. Det er også regnet kvantumsfast på arbeidsforbruket ved at det er regnet inntektsutslag per årsverk à 1810 timer både i 2024 og 2025. Høyre kolonne viser beregnet utslag per familieårsverk.

Tabell 3.1 Beregnet kvantumsfast helårsvirkning på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, inkl. anslåtte kostnadsendringer til 2025, inkl. endret verdi av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk.¹

		Antall årsverk 1810 timer	2024 før oppgjør A	2025 B	2025 -2024 B-A	Fam.årsv. 1810 timer	2025 -2024 per fam-årsv.
1	Melk, 32 årskyr	2,16	606 900	700 300	93 400	1,71	113 000
2	Korn, 521 dekar korn	0,50	682 600	760 400	77 800	0,45	83 900
3	Sau, 166 vinterfôra sauer	1,31	490 100	568 700	78 600	1,13	88 000
4	Melkeproduksjon geit, 155 årsgeiter	1,80	587 100	666 700	79 600	1,26	107 000
5	Svin og korn, 50 avlssvin + 379 daa korn	1,67	909 800	889 200	-20 600	1,25	-33 400
6	Egg og planteprod., 6295 høner + 298 daa	1,48	822 100	862 100	40 000	1,08	47 900
7	Poteter 129 daa + korn 254 daa	1,49	851 900	901 400	49 500	1,05	63 100
8	Ammeku, 30 ammekyr	1,28	497 400	553 000	55 600	1,06	63 200
9	Frukt og bær, 47 daa	1,78	612 900	644 400	31 500	1,03	43 800
10	Grønnsaker, 150 daa + korn 268 daa	3,27	546 400	582 400	36 000	1,22	71 000
11	Fjørfekjøtt og planteprodukter	1,03	1 243 700	1 286 500	42 800	0,76	50 800
12	Økologisk melk, 29 årskyr	1,93	748 400	846 700	98 300	1,36	131 700
13	Melk, 16 årskyr. Landet	1,78	559 500	625 600	66 100	1,45	77 300
14	Melk, 53 årskyr. Landet	2,60	675 900	791 800	115 900	1,98	146 500
15	Melk, 70 årskyr. Landet	2,99	761 600	889 900	128 300	2,18	168 600
16	Melk, 42 årskyr. Sone 1 og 3	2,08	770 000	870 300	100 300	1,39	139 400
17	Melk, 30 årskyr. Sone 5A	2,07	583 600	673 300	89 700	1,69	105 900
18	Melk, 34 årskyr. Sone 2	1,88	610 100	706 500	96 400	1,51	115 400
19	Melk, 30 årskyr. Sone 5B	2,14	570 500	660 300	89 800	1,73	106 900
20	Melk, 44 årskyr. Sone 4	2,42	554 500	651 400	96 900	1,98	114 200
21	Melk, 30 årskyr. Sone 6 og 7	2,32	654 300	756 100	101 800	1,81	125 600
22	Korn, 329 dekar korn. Østlandet	0,33	844 000	979 000	135 000	0,31	140 500
23	Korn, 825 dekar korn. Østlandet	0,74	864 300	963 800	99 500	0,64	113 400
24	Sau, 158 vinterfôra sauer. Sone 5A og 5B	1,30	461 300	541 700	80 400	1,11	90 900
25	Sau, 171 vinterfôra sauer. Sone 6 og 7	1,43	497 800	570 100	72 300	1,27	79 300
26	Sau, 86 vinterfôra sauer. Landet	1,07	243 400	300 700	57 300	0,96	62 300
27	Sau, 288 vinterfôra sauer. Landet	1,77	608 300	702 500	94 200	1,49	108 500
28	Ammeku, 28 ammekyr. (5A, 5B, 6, 7)	1,35	507 700	556 500	48 800	1,14	54 300
29	Ammeku, 33 ammekyr. (1, 3, 4)	1,15	427 200	481 200	54 000	0,92	63 100
30	Ammeku, 44 ammekyr. Landet	1,49	487 400	550 800	63 400	1,21	74 000

1. For bruk som produserer storfe- og svinekjøtt ligger det økte inntektsmuligheter i bedre markedsbalanse.

4 Melkeproduksjon og ny prismodell

Melkeproduksjon er en bærebjelke i det norske landbruket, og partene er enige om at melkeproduksjon skal prioriteres i årets avtale. Økonomien i melkeproduksjonen styrkes gjennom økning i målpris, driftstilskudd og husdyrtilskudd. Distriktstilskudd melk gjøres fra 1. juli 2024 om til et generelt pristilskudd med distriktsdifferensierte satser med en minstesats på 32 øre per liter. Videre er partene enige om å styrke kulturlandskaps-tilskuddet, beitetilskuddene og velferdsordningene, noe som også kommer melkeprodusentene til gode.

Ny prismodell for melk

WTO-avtalen setter rammer for norsk jordbrukspolitikk, og det har gjennom forhandlingene vært lagt stor vekt på å finne løsninger som er i tråd med WTOs regelverk både med hensyn til samlet internstøtte og markedsprisstøtte (AMS).

Partene viser til protokollen fra fjorårets forhandlinger om behovet for å gjøre endringer i markedsordningene på grunn av begrenset handlingsrom for videre målprisutvikling fra 2024. Partene viser til rapport fra den partssammensatte arbeidsgruppen som har vurdert mulige alternativer til målprismodellen for melk og korn. Partene er enige om at melk tas ut av målprismodellen fordi det kun er endringer i denne sektoren som vil gi en substansiell reduksjon på AMS. Partene er videre enige om at volummodellen er den prismodellen utenom målpris som best bidrar til forutsigbarhet i sektoren og gir mulighet for å gjennomføre en aktiv landbrukspolitikk som bygger opp om melkeproduksjonens viktige rolle for å nå landbrukspolitiske mål om matsikkerhet, verdiskaping og landbruk over hele landet. For å holde Norges AMS-forpliktelser må endringen gjennomføres i løpet av andre halvår 2024.

Partene legger vekt på viktigheten av prisutjevningsordningen og at ordningen ivaretar prisdifferensiering basert på anvendelse. Partene ser videre at det er mange forhold ved melkesektoren som gjør omleggingen krevende, og er opptatt av at ny prismodell for melk ikke skal svekke konkurransen på industrileddet når summen av markedsregulators rettigheter og plikter sees i en sammenheng.

Omleggingen vil medføre behov for endringer av regelverk som ligger utenfor jordbruksavtalen. Dette gjelder blant annet forskrift om prisutjevningsordningen for melk, forskrift om administrative nedsettelse av tollavgiftssatser for landbruksvarer, og regelverk innenfor Omsetningsrådets virkeområde. Disse endringene krever nødvendig tid for prosess og høring, og partene tar sikte på at innføring av volummodellen for melk kan iverksettes 1. november 2024. Ved overgang fra målpris- til volummodell vil det være behov for å fravike de normale varslingsperiodene for varslingsplanlagt gjennomsnittlig engrospris og prisløype fra 1. november 2024 og 1. januar 2025.

Partene legger til grunn at endringen i seg selv ikke skal føre til endrede priser til bonde, industri eller forbruker, men overgang til et mer markedsbasert prissystem vil gi noe større usikkerhet om prisutvikling og prisvariasjon enn målprismodellen har gitt.

Innføring av volummodellen for melk innebærer at Tine SA får ansvar for å sette en prisambisjon i form av en planlagt gjennomsnittlig engrospris. Partene legger til grunn at Tine SA, med grunnlag i informasjonsplikten, skal varsle planlagt gjennomsnittlig engrospris for neste halvår. Partene legger vekt på at kjøpere av rå melk på forsyningsplikten og andre aktører i verdikjeden skal ha nødvendig forutsigbarhet og peker på at det må være åpenhet om prinsippene som skal legges til grunn for fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Partene legger til grunn at det ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris tas hensyn til norsk melks konkurransekraft, produksjonsvolum, produsentøkonomi og mål om landbruk i hele landet. Vurderingene som ble lagt til grunn for fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris legges fram etter at prisen er gjort kjent.

Landbruks- og matdepartementet fastsetter øvre prisgrense. Innenfor rammen av øvre prisgrense skal Tine SA varsle prisløype for noteringspris for halvåret fastsatt planlagt engrospris skal gjelde. Den varslede prisløypa skal være bindende oppover for det halvåret den er satt for. Partene legger videre til grunn at det kan gjennomføres reguleringslagring

for å utjevne sesongvariasjoner begrenset til et maksimalt kvantum fastsatt av departementet.

Norsk Melkeråvare er en egen avdeling i Tine SA som har en viktig rolle i å forsyne alle aktørene med rå melk til like vilkår. For å sikre dokumentasjon, innsyn og likebehandling er det viktig at råvareomsetningen i Norsk Melkeråvare og annen virksomhet i Tine SA er adskilt. Norsk Melkeråvare har eget regnskap der transaksjoner mellom Tine SA og Norsk Melkeråvare dokumenteres særskilt. Landbruksdirektoratets kontrollfunksjon videreføres.

I målprismodellen prises melk fra geit og ku likt, og volummodellen for melk skal også gjelde geitemelk. Markedene for melk fra ku og geit vil kunne utvikle seg forskjellig. Partene er med bakgrunn i dette enige om at det i jordbruksoppgjøret i 2025 skal vurderes tilpasninger for geitemelk.

Begrensning på mulighet for å kjøpe kvote over produksjonstaket

I sluttprotokollen fra jordbruksoppgjøret 2023 heter det at partene var «enige om at Landbruksdirektoratet skal vurdere muligheten for å innføre en begrensning på muligheten for å kjøpe kvote over produksjonstaket. En slik endring vil ev. kunne gjelde fra omsetningsrunden 2024».

Landbruksdirektoratet har vurdert dette i rapport 15/2024, og konkludert med at en slik begrensning kan innføres, gitt visse forutsetninger. Partene er enige om at en slik begrensning skal innføres fra og med omsetningsrunden i 2025.

5 Klima-, natur- og miljø

Partene har også i år blitt enige om et betydelig løft for klima-, natur- og miljøarbeidet i landbruket. Dette skal bidra både til å redusere miljøbelastningen fra jordbruket, inkludert klimagassutslippene per produserte enhet, og til å styrke natur- og miljøgodene jordbruket produserer. Satsingen er også viktig for å ruste jordbruket til et klima i endring.

Partene er enige om å bevilge 10 545,7 mill. kroner på ordninger med klima-, natur- og miljøeffekt. Dette innebærer en økning på 1 163,4 mill. kroner fra 2024 til 2025.

Tabell 5.1 Oversikt over ordninger på jordbruksavtalen med natur-, miljø eller klimaeffekt, mill. kroner i 2025

Kap. 1150	Ordninger	2024	2025	Endring
Post 50	Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	200	220	20
Post 50	Drenering av jordbruksjord ¹	88	148	60
Post 50	Tiltak i beiteområder	31	32	1
Post 50	PRESIS	4	4	0
Post 50	Klima- og miljøprogram	40	40	0
Post 50	Klimasmart Landbruk	10	12	2
Post 50	Utvalgte kulturlandskap og verdensarvområdene	25	25	0
Post 50	Biogass	22	23	1
Post 50	Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling i landbruket	222	237	15
Post 50	MetanHUB	10	10	0
Post 50	Handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler	14,0	15	1
Post 50	Utviklingsmidler økologisk landbruk	15	15	0
Post 73.13	Pristilskudd økologisk melk	18,0	22,2	4,2
Post 73.19	Prisnedskrivning økologisk korn mm.	57,0	58,3	1,3
Post 74.16	Beitetilskudd	1 886,9	2 334,9	448,0
Post 74.17	Areal- og kulturlandskapstilskuddet	5 567,3	6 071,1	503,8
Post 74.19	Regionale miljøprogram (RMP)	1 006,1	1 106,1	100,0
Post 74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	163,0	169,2	6,2
Post 77.11	Støtte til avlsorg., klimakammer	2	2	0
Post 77.13	Energirådgiving i veksthussektoren	1	1	0
Sum klima, natur og miljø		9 382,3	10 545,7	1 163,4

1. 2024: I tillegg 54 mill. kroner fra ledige midler.

Regionale miljøprogram

Partene er enige om at det er viktig å følge opp satsingen knyttet til regionale miljøprogram og særskilt Helhetlig plan for Oslofjorden og miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel som følge av revidert gjødselbruksforskrift som nå er på høring. I tillegg er fordelingsnøkkelen justert for å i større grad ta hensyn til setring. Av den totale økningen på 100 mill. kroner er 20 mill. kroner øremerket vannmiljøtiltak i fylker med jordbruksareal som drenerer til Oslofjorden. Midlene er fordelt på en måte som bidrar til å utjevne forskjeller mellom fylkene.

Tabell 5.2 Fylkesvis fordeling Regionale miljøtilskudd

Fylke	Ramme 2024 (mill. kroner)	Ramme 2025 (mill. kroner)
Oslo og Viken	279,8	313,9
Innlandet	221,4	250,3
Vestfold og Telemark	85,6	93,4
Agder	21,9	23,0
Rogaland	79,4	83,8
Vestland	90,8	97,3
Møre og Romsdal	36,3	38,8
Trøndelag	127,1	139,4
Nordland	36,2	37,4
Troms og Finnmark	27,6	28,8
Sum	1 006,1	1 106,1

Partene er enige om at Regionalt miljøprogram skal evalueres frem til jordbruksoppgjøret 2026, og er enige om følgende mandat for arbeidet:

Mandat for evaluering av regionalt miljøprogram

Regionalt miljøprogram (RMP) ble etablert i 2005. Formålet med tilskudd etter RMP er å bidra til å ivareta jordbruket sitt kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturmiljøer og -minner, jord og jordhelse, tilgjengelighet i jordbrukslandskapet, samt å redusere bruk av plantevernmidler og utslipp til luft og avrenning til vann fra jordbruket. Hvert fylke har egne miljøprogram som skal gi en prioritering av innsatsen mot miljøutfordringene i fylket. RMP skal stimulere til en økt og mer målrettet miljøinnsats i jordbruket ut over det som er mulig gjennom nasjonale ordninger.

Tiltakene blir forvaltet av fylkene gjennom Regionale miljøtilskudd. Programmene skal bidra til gjennomføring av miljøtiltak i jordbruket som er tilpasset regionale ulikheter i driftsforhold og miljøutfordringer. De regionale miljøprogrammene har tiltak med tilhørende tilskudd rettet mot foretak. Regionalt miljøprogram ble sist evaluert i 2012 og da med hovedfokus på tiltakene innenfor tema vannmiljø. En evaluering av kulturlandskapstiltakene, med vekt på RMPs organisering, ble gjort etter første programperiode i 2008. Samme år gjennomførte Norsk senter for bygdeforskning (nå Rurális) og Telemarksforskning en overordnet undersøkelse av RMP-forvaltningen. I 2022 ble det fastsatt ny fordelingsnøkkel for fordeling av den fylkesvise rammen til de regionale miljøtilskuddene basert på rapport fra en partssammensatt arbeidsgruppe.

Behovet for målrettet miljøinnsats i jordbruket har økt over flere år, og den økonomiske rammen har økt i takt med dette, til over 1 mrd. kroner i 2024. RMP er nå et av de viktigste virkemidlene i jordbrukets miljøarbeid. I takt med at klimautfordringene har fått økt betydning, ble utslipp til luft i 2018 innfaset som et miljøfaglig i område i RMP, og i 2021 ble jord og jordhelse innfaset som eget område. I 2019 ble intensjonsavtalen om klima mellom staten og organisasjonene i jordbruket undertegnet, og virkemidler gjennom RMP er sentralt for oppfølging av avtalen.

Det er, siden ordningen ble etablert i 2005, gjort flere større og mindre endringer i RMP, men ordningen har aldri blitt evaluert i sin helhet.

Tidligere sto fylkene friere til å velge tiltak og sette vilkår. Den nasjonale instruksen setter rammene for de regionale miljøprogrammene og gjelder for perioden 2023–2026. Instruksen definerer 44 tiltak det kan gis tilskudd for og handlingsrommet for å gjøre regionale tilpasninger i enkelttiltak. Tiltakene er fordelt på ni miljøfaglige områder. Enkelttiltakene i RMP er innført med bakgrunn i forskningsbasert kunnskap om at tiltakene gir en positiv miljøeffekt, både ved å redusere forurensning og fremme miljøverdier, og bidrar til at landbrukssektoren når sine miljø- og klimamål. Målretting står sentralt for innrettingen av tiltakene.

En forutsetning for RMP er å få mest mulig miljøeffekt igjen for de midlene som settes av på ordningen. I mars 2024 la regjeringen frem Meld. St. 11 (2023-2024) *Strategi for auka selvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket*. Det fremgår av stortingsmeldingen at tiltak for å øke matproduksjonen må inkludere tiltak for klimatilpassing av produksjonen og ivaretagelse av miljøet. Videre fremgår det av meldingen at klima- og miljøhensyn er et sentralt premiss for utformingen av inntektspolitikken. Miljøvirkemidlene i jordbruket, og i særstilling RMP, spiller derfor en viktig rolle når hensyn til økt selvforsyning, matproduksjon, inntekt og miljø skal veies mot hverandre. Det har videre vist seg over tid at det er krevende for fylker med store utfordringer og behov for innsats for å redusere avrenning til vann, og samtidig prioritere midler til å ivareta natur- og miljøverdier i jordbrukets kulturlandskap.

Partene er derfor enige om at det er behov for en evaluering av RMP. Evalueringen må vurdere og komme med anbefalinger om følgende:

- Ordningens formålseffektivitet, både samlet for RMP og gjennom vurdering av hvert miljøtema og tiltakene innenfor miljøtemaene «avrenning til vann» og «utslipp til luft»
- Ordningens virkeområde
- Ordningens forvaltningsmodell (bruk av nasjonal instruks, regional tilskuddsutforming og involvering av det regionale partnerskapet mm.)
- Oppfølging av Meld. St. 11 om økt selvforsyning og inntektsopptrapping i jordbruket
- Fylkenes prioriteringer, herunder vurdering av fordeling av tilskudd for utslippsreduksjon og tilskudd for å ta vare på og ivareta natur- og miljøverdier i jordbrukets kulturlandskap
- Drøfting av hvordan SMIL-ordningen vil påvirkes av anbefalte endringer i RMP

Pilotperioden for tilskudd til klimarådgiving over RMP ble evaluert til årets jordbruksforhandlinger. For å legge til rette for økt tiltaksgjennomføring er partene enige om at tilskudd til Klimarådgiving tas ut av RMP for rådgiving som gis fra 2025, tiltaket skal derfor ikke inngå i den helhetlige evalueringen.

Partene er enige om at det settes i gang en ekstern evaluering som lyses ut som anbudskonkurranse for en prosjektperiode fra høsten 2024 til 2025/2026 og at 2 mill. kroner settes av til evalueringen over Post 21 i 2025. Evalueringen må baseres på et oppdatert kunnskapsgrunnlag, og se hen til aktuell politikk- og virkemiddelutvikling på

jordbruks- og miljø- og klimaområdet, herunder arbeidet med en helhetlig handlingsplan for bærekraftig nitrogenforvaltning og ny gjødselbruksforskrift. Avtalepartene legger til grunn at den som får evalueringssoppgjøret har god kjennskap til norsk landbruk, herunder miljøtiltak og moderne agronomiske løsninger. Det settes ned en referansegruppe, bestående av avtalepartene, som følger arbeidet. Landbruksdirektoratet lyser ut og følger opp evalueringen, i samråd med Miljødirektoratet og Riksantikvaren.

På bakgrunn av evalueringen skal Landbruksdirektoratet, i samråd med Miljødirektoratet og Riksantikvaren, legge fram forslag til eventuelle endringer i organisering og faglige rammer for regionalt miljøprogram for avtalepartene til jordbruksforhandlingene 2026. Det skal også gis en midtveisrapportering til jordbruksoppgjøret 2025.

Til jordbruksoppgjøret 2025 skal Landbruksdirektoratet, i samråd med Miljødirektoratet og Riksantikvaren, legge fram en vurdering av prinsipper og utfordringer ved å gi RMP-tilskudd til dekning av kostnader, som følger av lovpålagte tiltak (som f.eks. regionale miljøkrav) til drøfting av avtalepartene.

Videre er partene enige om at Landbruksdirektoratet forvalter tilskudd til klimarådgiving fra 2025. Partene er videre enige om at det er behov for kvalitetsutvikling på rådgivingen, jf. evalueringsrapporten. Landbruksdirektoratet må utarbeide forskrift og legge til rette for denne oppgaven.

Inneværende programperiode for RMP varer fra 2023 til 2026. Partene er derfor enige om å forlenge eksisterende RMP-periode med ett år, til og med 2027, som følge av evalueringen.

Drenering

Drenering er viktig for økt planteproduksjon gjennom bedre utnyttelse av de dyrkede arealene. Partene har i løpet av forhandlingene mottatt justerte prognoser om tilsagnsbehov som følge av betydelig økt dreneringsaktivitet, og er derfor enige om at 54 mill. kroner settes av til drenering i 2024 ut over det som tidligere er avsatt. For 2025 settes det av 148 mill. kroner. Hensyn til forutsigbarhet er viktig. Partene er derfor enige om at satsen skal ligge fast på eksisterende nivå. Det vises til at kommunene kan og bør omfordele ubrukte midler til drenering i løpet av året, slik at nye søknader kan innvilges. Partene legger til grunn at statsforvalterne holder god oversikt over dreneringsaktiviteten i kommunene.

Partene er videre enige om at det settes av inntil 0,5 mill. kroner over Klima- og miljøprogrammet i 2025 til å få bedre kunnskap om variasjon i dreneringskostnader og kartlegging av øvrige barrierer for økt drenering. Utredningen skal ferdigstilles til jordbruksforhandlingene 2025.

Partssammensatt gruppe husdyrtilskudd og klima

Det vises til statens tilbud om arbeidsgruppen som skal vurdere hvordan en kan utvikle husdyrtilskuddet til storfe og småfe fra å være et rent husdyrtilskudd, til å også være et

tilskudd som bidrar til reduserte klimagassutslipp fra husdyrproduksjonen. Partene mener det ikke er nødvendig å utvide mandatet.

Levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg

Partene er enige om at det ikke er nødvendig å gjennomføre en lønnsomhetsanalyse av ordningen.

6 Landbrukets utviklingsfond

6.1 Kapitalsituasjonen i fondet

Partene er enige om at bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond for 2025 settes til 2 548,6 mill. kroner, en økning på 217 mill. kroner fra 2024. Som det framgår av tabell 6.1, settes samlet tilskuddsramme til 2 726 mill. kroner, en økning på 187 mill. kroner fra 2024. Bevilgningen til fondet øker da med 30 mill. kroner mer enn tilskuddsrammen ut av fondet.

På grunn av stor usikkerhet i utbetalingsprognosene fra fondet, må kapitalsituasjonen til fondet fortsatt følges nøye. Prinsipper om inndragning av ubenyttede rammer som ble innført i fjorårets jordbruksoppgjør videreføres.

Tabell 6.1 Tilskuddsramme for Landbrukets utviklingsfond, mill. kroner

	2024	Ekstra 2024	2025	Endring 2024-2025
Bedriftsrettede midler til investering og utvikling	1 220,5		1 272,5	52,0
Nasjonale tilretteleggingsmidler	16,0	4,0	16,0	0,0
Det store Norske Grøntløftet	0,0		5,0	5,0
Regionale tilretteleggingsmidler	41,0		61,0	20,0
Områderettet innsats				
Bærekraftig matproduksjon i nord	17,0		25,0	8,0
Fjellandbruket	3,0		3,0	0,0
Rekruttering og kompetanse i landbruket				
Regionale tilskudd til rekruttering og komp.heving	14,0		0,0	-14,0
Pilotprosjekt videreutvikling av landbruksutdanning	0,0		2,0	2,0
Nasjonal modell for voksenagronom	17,0		17,0	0,0
Regionale kompetansenettverk for lokalmat	14,7		15,0	0,3
Forskning og utvikling	83,5		91,5	8,0
PRESIS- Presisjonsjordbruk i praksis	4,0		4,0	0,0
Stiftelsen Norsk mat ¹	71,0		78,0	7,0
Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	84,3		77,0	-7,3
Bondens marked og Norsk Gardsost	3,0		3,0	0,0
Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling i landbruket	222,0		237,0	15,0
Skogbruk	270,0		275,0	5,0
Oppfølging av handlingsplan mot villsvin	1,5		2,5	1,0
Midler til konfliktforebyggende tiltak jordbruk/reindrift	1,5		1,5	0,0
Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	200,0		220,0	20,0
Drenering	88,0	54,0	148,0	60,0
MetanHUB	10,0		10,0	0,0
Klimasmart landbruk ²	10,0		12,0	2,0
Tilskudd til tiltak i beiteområder	31,0		32,0	1,0
Handlingsplan for plantevernmidler	14,0		15,0	1,0
Klima- og miljøprogram	40,0		40,0	0,0
Biogass	22,0		23,0	1,0
Verdensarvområdene og Utvalgte kulturlandskap	25,0		25,0	0,0
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	15,0		15,0	0,0
SUM tilskuddsramme	2 539,0	58,0	2 726,0	187,0

1. Stiftelsen skal legge vekt på å øke antall KLS-revisjoner. Stiftelsen skal fortsette å markedsføre merkeordningene Spesialitet og Beskyttede Betegnelser.

2. Midlene skal gå til utvikling og nødvendig oppdatering av kalkulatorene, herunder også brukertesting og mobilisering.

6.2 Investerings- og bedriftsutviklingsordningen (IBU-ordningen)

Avtalepartene vil understreke at avklaringstilskuddet som ble innført i jordbruksoppkjøret 2022 er et viktig verktøy for at bonden i større grad skal kunne benytte rådgivingstjenester som kan bidra til større forståelse for økonomien i prosjektet og bedre kostnadsstyring av

prosjektene. Innovasjon Norge bes vurdere hvordan nåverdiberegning av investeringen bedre kan synliggjøres i arbeidet med søknader om investeringsvirkemidler.

I tråd med den partssammensatte gjennomgangen av de nasjonale føringene for IBU-ordningen, jf. arbeidsgruppenotat av 22.3.2024, sendes forslag til endringer i forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket på høring med sikte på å legge til rette for ytterligere forenklinger i regelverket. Avtalepartene er enige om at dagens maksimalrammer for støtte beholdes i forskriften, herunder unntaket for øvre grense i Nordland, Troms og Finnmark. Avtalepartene er videre enige om at maksimalrammene som følger av forskriftens § 3 første ledd bokstav a «Tilskudd til etablering av ny virksomhet» og bokstav b «Tilskudd til bedriftsutvikling» fjernes fra forskriften. Begge tilskuddsområdene gjelder mindre utviklingsprosjekter. Støtteutmålingen for disse tiltakene harmoniseres med satsene i Innovasjon Norges ordninger innen markedsavklaring og kommersialisering. Innenfor virkemiddelet «oppstartstilskudd 1» kan det gis inntil 100 pst. tilskudd av eksterne kostnader på inntil 100 000 kroner, mens det innenfor virkemiddelet «oppstartstilskudd 2» kan gis inntil 50 pst. /inntil 1 mill. kroner fordelt på to tildelinger. Avtalepartene er enige om at ekstratilskuddet til bruk av tre som byggemateriale avvikles.

Ut over gjeldende forskrift for forvaltning av midlene er avtalepartene enige om følgende nasjonale føring for forvaltningen av IBU-midler i 2025:

- Små og mellomstore bruk skal prioriteres ved tildeling av støtte. Innen melkeproduksjon er det særlig behov for å prioritere fornying av fjøs med inntil 30 kyr.
- Støtte til investeringsprosjekt som gir økt matproduksjon skal prioriteres til produksjoner med markedspotensial.
- Hensyn til dyrevelferd skal prioriteres høyt. Dette gjelder for alle typer produksjoner og produksjonsformer.
- Investeringer som følge av EUs økologiregelverk prioriteres.
- Støtte til investeringer innen korn, frukt-, grønt- og veksthusnæringen skal prioriteres.
- Maksimalt tilskudd til investeringer i forbindelse med generasjonsskifte for personer under 35 år settes til inntil 70 pst. uavhengig av kjønn.
- Det kan gis investeringstilskudd til bygging av gjødsellager med tekniske løsninger som reduserer utslipp til luft, samt tilsvarende lager til biorest og øvrig organisk gjødsel. Felleslager for gjødsel og biorest kan støttes.
- Prosjekt med energi- og klimaeffektive løsninger skal prioriteres.
- I vurderingen av lønnsomhet i investeringsprosjektene må det tas hensyn til det samlede næringsgrunnlaget og økonomien på bruket.
- Det kan gis inntil 100 mill. kroner i risikolån der tapsavsetningen skjer innenfor rammen av IBU-midlene.
- Strategiske føring fra det regionale partnerskapet er avgrenset til prioritering mellom ulike produksjoner og mellom ulike områder i den enkelte regionen/fylket. Faglagene skal inngå i de regionale partnerskapene.
- Nasjonal pott til løsdriftsinvesteringer for storfe videreføres.

Det legges videre til grunn at ubenyttede midler ved årsskiftet skal inndras og fordeles ut igjen til samtlige fylker.

6.3 Nasjonale tilretteleggingsmidler

Avtalepartene er enige om følgende prioriteringer for 2025:

- Prosjekter som følger opp mål og tiltak knyttet til Meld. St. 11 (2023–2024) om strategi for økt selvforsyning av jordbruksvarer.
- Prosjekter som fremmer rekruttering til landbruksutdanning, herunder en nasjonal informasjons- og rekrutteringskampanje for nye lærebedrifter.
- Prosjekter som kan bidra til en positiv utvikling innen produksjon og omsetning av økologiske varer. Det er ønskelig med et prosjekt som kan bidra til å kartlegge økonomien i økologisk primærproduksjon.
- Prosjekt som har til formål å realisere nullvisjonen for dødsulykker i landbruket.

6.4 Pilotprosjekt for styrket landbruksutdanning og samarbeid om gode læreløp

Avtalepartene viser til statens tilbud der det foreslås et pilotprosjekt for å styrke landbruksutdanningen. Avtalepartene er enige om at pilotprosjektet også skal ta opp i seg felles løsninger for hvordan det kan legges til rette for gode læreløp i vg3 landbruk gjennom samarbeid mellom skoler og mellom fylkeskommuner. Prosjektet bør gjennomføres i nært samarbeid med landbruksnæringen og andre relevante aktører. Avtalepartene samarbeider om utarbeidelsen av mandat for prosjektet.

6.5 Forskning og utvikling

I tillegg til prioriteringene som fremgår av statens tilbud er avtalepartene enige om at forskning på insekter til fôr og gjødsel basert på norske ressurser prioriteres.

6.6 Utviklingsprogrammet – evaluering av IGW

Norges deltagelse på Internationale Grüne Woche (IGW) er organisert som et prosjekt finansiert over jordbruksavtalen, som en del av Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping.

Deltakelsen på IGW har blitt evaluert to ganger tidligere, i 2012 og i 2017. Både utviklingen på lokalmat- og reiselivsområdet i stort, innspill fra de ulike mat- og reiselivs-regionene, og utviklingen av Messe Berlin, tilsier at det er behov for en ny gjennomgang av IGW-satsingen for å vurdere framtidig innretning av IGW-prosjektet. Det nye omsetningsmålet for lokalmat- og drikke, samt oppfølgingen av det, må også være viktig for prosjektets fremtid.

Partene er derfor enige om at det gjennomføres en ekstern evaluering av IGW-prosjektet, bestilt av Innovasjon Norge. Evalueringen skal baseres på både kvantitative og kvalitative data. Det legges til grunn at evaluator innhenter informasjon fra et bredt utvalg aktører. Evalueringen må inneholde vurderinger og anbefalinger på følgende punkter:

- I hvilken grad IGW-prosjektet har bidratt til å nå målene som er satt for messedeltakelsen, herunder:

- I hvilken grad har IGW-prosjektet bidratt til langsiktig nettverksbygging og samarbeid på tvers av regioner, fylker og næringer, og mellom nasjonale aktører?
- Er Messe Berlin og IGW fortsatt en egnet arena for å styrke omdømmet til og videreutvikle Norge som matnasjon?
- Er ressursbruken i prosjektet i samsvar med nytteverdien?
- Finnes det arenaer i Norge, nasjonalt eller regionalt, som kan ivareta hele eller deler av dagens satsing?
- Basert på punktene over, hvilke eventuelle endringer av IGW-prosjektet bør gjøres for å bedre måloppnåelsen for messedeltakelsen, innretningen av prosjektet, og framtidig ressursbruk?

7 Velferdsordninger

Gode velferdsordninger i jordbruket gir bønder mulighet til å kunne ta ut ferie og fritid og økt trygghet ved sykdom mv. Ordningene er også av stor betydning for rekruttering av unge utøvere og bidrar til at eksisterende jordbrukere vil bli værende i næringa. Partene viser til rapporten fra den partssammensatte arbeidsgruppa, og prioriterer i år, som i de to foregående årene, å styrke velferdsordningene ved å heve satser og maksimalbeløp for avløserordningene og bevilgningen for landbruksvikarordningen, jf. vedlegg 1.

I jordbrukets krav foreslås det at dagens samordning av tilskudd til avløsning ved sykdom, fødsel mv. med lønnsinntekter og ytelser for lønn, pensjoner, honorarer og godtgjøringer fjernes. I løpet av forhandlingene har partene fått informasjon som har bidratt til at partene har kommet frem til at det er behov for å vurdere juridiske sider og økonomiske konsekvenser nærmere. Partene mener blant annet at det er usikkert om, og i så fall hvordan, fjerning av samordning vil påvirke Navs vurdering av sykepengereetten.

Etter forskrift om tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. stanser tilskuddet ved egen sykdom når det er utbetalt tilskudd for en person i til sammen 365 dager i løpet av de tre siste årene. Partene er enige om å øke denne tidsbegrensningen til 425 dager (ett år og to måneder) ved å endre § 4 i forskriften. Endringen skal tre i kraft fra 1. januar 2025.

Partene er enige om å øke bevilgningen til tilskuddsordningen for landbruksvikarordningen med 5,8 mill. kroner, hvorav 1 mill. kroner til gjennomføring av avløserkurs.

8 Styrking av landbruket i Nord-Norge

Avtalepartene er enige om å videreføre og forsterke satsingen på landbruket i Nord-Norge for å bremse den negative utviklingen og bidra til økt utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter knyttet til det arktiske landbruket. Satsingen omfatter særskilt:

- Styrking av tilskudd som direkte bidrar til å bedre produsentøkonomi i landsdelen. I tilskuddordninger hvor Nord-Norge har egne soner økes satsene tilsvarende 78 mill. kroner, hvorav 27 mill. kroner er ekstra satsøkning i Nord-Norge.
- Styrking av investeringsvirkemidlene. I Finnmark, Troms og Nordland er det ikke et øvre kronemessig tak for tilskudd, slik det er i øvrige deler av landet.
- Styrke satsingen på bærekraftig matproduksjon i nord med 8 mill. kroner til 25 mill. kroner for å utvikle potensiale for landbruk i nord med tilhørende verdikjeder.

9 Styrket konkurransekraft for grøntnæringen

Grøntsektoren er i vekst og har betydelig potensial gjennom både økt forbruk og økt norskandel. Partene er enige om å følge opp Meld. St. 11 (2023–2024), både gjennom tiltak som styrker grøntsektorens konkurransekraft mot import og som øker produksjonen.

Avtalepartene er enige om å legge til rette for en styrking av grøntsektoren gjennom økning i målpris, pristilskudd grønt, arealtilskudd og tilskudd til fellesanlegg frukt. Det innføres et tilskudd til ny teknologi i landbruket over Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling, og Opplysningskontoret for frukt og grønt styrkes med 2 mill. kroner. Partene er enige om at avsetningen til tilskudd til fellesanlegg for frukt økes med 4 mill. kroner. Videre er partene enige om å avsette 5 mill. kroner i tre år til prosjektet «Det store norske Grøntløftet», jf. omtale nedenfor.

Utredning av potetmarkedet

Partene er enige om å gi Landbruksdirektoratet i oppdrag å foreta en samlet gjennomgang av markedene og ordningene for konsumpoteter, industripoteter og avrens. Formålet med utredningen er å gi et helhetlig bilde av disse verdikjedene, varestrømmene og de virkemidlene som benyttes. Det er spesielt viktig å kartlegge om det er sammenheng mellom levert kvantum fra produsent, avregning og bruk av potetene. Direktoratet bes videre vurdere produsentøkonomi, produsentvilkår og organisering av markedene, mulighetene for økt avsetning av norsk vare, konkurransekraft, miljø/matsvinn, konkurransehensyn og eventuelle andre relevante tema. Landbruksdirektoratet kan også komme med forslag til endringer i virkemidlene, som skal vurderes opp mot de landbrukspolitiske målsettingene.

Utredningen skal avgis før 11. mars 2025. Landbruksdirektoratet skal oppnevne en referansegruppe fra avtalepartene og sentrale aktører i verdikjeden.

Det store norske Grøntløftet

Som en oppfølging av rapporten «Grøntsektoren mot 2035», ble det i jordbruksavtalen 2020 satt av midler til gjennomføring av forprosjektet «Økt etterspørsel etter norsk grønt» i regi av Stiftelsen Norsk Mat og Opplysningskontoret for frukt og grønt. Prosjektet er nå videreutviklet til «Det store norske Grøntløftet» med planlagt lansering i 2024. Formålet med prosjektet er å legge til rette for å øke etterspørselen etter norsk frukt, grønt, bær og poteter, slik at totalforbruket øker med 75 pst. og norskandelen med 50 pst. frem mot 2035. Økt etterspørsel vil både gi høyere norskandel og høyere selvforsyningsgrad, og bidra til bedre folkehelse. Det treårige prosjektet skal både jobbe med samfunns-kommunikasjon og forbrukerkommunikasjon. Prosjektet skal gjennomføre felleskampanjer mot forbrukermarkedet for å inspirere og motivere forbrukere til å velge norske grøntprodukter. Aktørene i verdikjeden skal skrive under på felles samfunnslofter og deretter følge opp med egne, individuelle løfter om hvordan de skal bidra med aktiviteter for å fremme salget av norsk frukt, grønt, bær og potet.

Partene er enige om at det avsettes 5 mill. kroner per år i tre år til prosjektet over Landbrukets utviklingsfond. Bevilgningen tildeles Opplysningskontoret for frukt og grønt, som driver prosjektet i samarbeid med Stiftelsen Norsk Mat. Partene forutsetter en betydelig andel medfinansiering av prosjektet fra aktører i verdikjeden. Det skal rapporteres årlig til avtalepartene om fremdriften og måloppnåelsen i prosjektet.

Utrede produsenteide pakkerier grønt

Partene er enige om at Landbruksdirektoratet skal utrede et tilskudd som støtter opp om produsenteide lagre, pakkerier og terminaler for grøntsektoren, herunder også bær, tilsvarende tilskuddet som i dag gis til fellesanlegg frukt. Utredningen må avgis før 15.2.2025, slik at partene kan vurdere spørsmålet før jordbruksoppgjøret i 2025.

Midlertidig heving av øvre prisgrense for grøntprodukter

Partene er enige om å videreføre den midlertidige hevingen av øvre prisgrense for grøntprodukter med 20 pst. for perioden 1.7.2024–30.6.2025.

Sats avrens

Partene er enige om å øke avsetningen til potetstivelse med 1 mill. kroner. Bevilgningen skal benyttes til å øke dagens sats.

Aspargesbønner

Aspargesbønner er berettiget arealtilskudd korn. Veksten defineres som en grønnsak. Partene er derfor enige om at aspargesbønner skal få tilskudd som grønnsaker.

10 Andre endringer

10.1 Gjennomgang av grunnvilkår

Grunnvilkårene for å motta produksjonstilskudd ligger i §2 i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket. Jordbruksforfeakt må:

- være registrert i Enhetsregisteret innen den aktuelle søknadsfristen og ved utbetaling
- drive vanlig jordbruksproduksjon
- ha en produksjon som foregår på en eller flere landbrukseiendommer (med unntak for foretak som kun søker produksjonstilskudd for bifolk)

Disse vilkårene reiser tidvis vanskelige grensedragninger når det kommer til praktiseringen av forskriften. Partene vil understreke at godt begrunnede vilkår for å gi tilskudd til ulike typer produksjoner og driftsformer er avgjørende for legitimiteten til tilskuddssystemet. Grunnvilkårene må reflektere de landbrukspolitiske målene, herunder det å sikre et husdyrhold med god dyrevelferd og en jordbruksproduksjon med god agronomisk praksis.

Partene er enige om å gi Landbruksdirektoratet i oppdrag å gå gjennom grunnvilkårene for produksjons- og avløsertilskudd. I dagens situasjon er det varierende hvordan

grunnvilkårene praktiseres i tilskuddsforvaltningen. Utredningen skal kartlegge hvordan grunnvilkårene praktiseres og kontrolleres, og foreslå eventuelle endringer i:

- selve grunnvilkårene
- regelverket, herunder om det er behov for å kodifisere dagens praksis
- praktisering og oppfølging av regelverket.

Frist for utredningen er 11. mars 2025. Landbruksdirektoratet skal oppnevne en referansegruppe bestående av avtalepartene og regional/lokal tilskuddsforvaltning.

10.2 Markedsordningen for korn

Partene er enige om at økt produksjon og forbruk av norsk korn er avgjørende for å lykkes med målet om økt norsk selvforsyning. Partene er enige om å legge til rette for økt lønnsomhet i kornproduksjonen. Dette gjøres gjennom økte målpriser, der prisen for mathvete økes mer enn prisen for fôrkorn. Prisnedskrivningstilskuddet for norsk korn økes tilsvarende økning i prisen for fôrkorn. Målprisen på matkorn økes med 18 øre.

Prisnedskrivningstilskuddet på korn økes med 7 øre, tilsvarende økningen i målpris på fôrkorn. Matkorntilskuddet økes med 24 øre og bidrar med det til økt konkurransekraft for norsk matkorn. Partene er enige om særlig å stimulere til økt produksjon av hvete til mat og fôr, samt økt produksjon av erter, oljefrø og proteinvekster. Det innføres derfor et særskilt arealtilskudd for hvete og for oljefrø, erter og proteinvekster som legges til arealtilskudd for korn. I tillegg legges det til rette for å styrke kornproduksjonen i randsonene ved å øke arealtilskuddet for korn i disse sonene.

Partene er enige om å innføre en maksimalgrense for arealtilskudd ved 3 000 dekar per foretak.

Partene er enige om at ordningen med prisnedskrivningstilskuddet for importert karbohydratråvare for kraftfôr har vært viktig for å holde råvarekostnadene for kraftfôr nede i en situasjon med ekstraordinært høye priser internasjonalt. Partene er enige om at ordningen avvikles. Partene er kjent med at dette kan medføre økt råvarepris på kraftfôr.

Utredning av korn- og kraftfôrpolitikken

Produksjon av korn, oljevekster og proteinvekster er særlig sentralt i arbeidet med å øke selvforsyningen. Partene er enige om en større gjennomgang av virkemidlene innenfor kornsektoren sett i lys av ambisjonene som ligger i Meld. St. 11 (2023–2024) og Stortingets behandling av denne. Partene er enige om at det etableres en partssammensatt arbeidsgruppe som skal vurdere virkemidlene i korn- og kraftfôrpolitikken.

Arbeidsgruppen skal vurdere elementer i virkemidlene i korn- og kraftfôrpolitikken med sikte på økt selvforsyning, beredskap og landbruk i hele landet gjennom økt produksjon og konkurransekraft. Økt norsk kornproduksjon er sentralt for å nå målene. Videre er det viktig å opprettholde konkurransekraft og selvforsyning for husdyrproduktene.

Arbeidsgruppen skal særlig vurdere hvordan korn- og kraftfôrpolitikken skal og kan bidra til lønnsomhet og produksjonsinsentiver i kornproduksjonen, og samtidig opprettholde og

øke markedet for norsk mat- og fôrkorn. Det er et mål at gjennomgangen kan bidra til en mer markedsrettet kornproduksjon og at kornproduksjonen i randsonene økes.

Som en del av gjennomgangen skal arbeidsgruppen vurdere virkemidlene i korn- og kraftfôrpolitikken hver for seg og samlet, og foreslå eventuelle tilpasninger med sikte på å nå målene for landbrukspolitikken. Arbeidsgruppen skal spesielt vurdere:

- Prisedskrivningstilskudd og matkornstilskudd på norsk korn opp mot alternativer som pristilskudd på korn og lavere kornpris
- Virkemidler for jevn tilgang av norsk mathvete over år
- Virkemidler for effektiv og rasjonell kornstrøm, herunder;
  - lager- og tørkekapasitet
  - markedssignaler og prising av korn mot produsent
- Virkemidler for økt produksjon i randsonene, herunder frakttilskudd og arealtilskudd
- Ordningen med beredskapslager såkorn
- Særlige utfordringer og løsninger for økologisk kornproduksjon

Det forutsettes at arbeidsgruppen etablerer god kontakt og involvering med relevante aktører i verdikjeden, herunder også Matkornpartnerskapet, samt at gruppen bruker relevant foreliggende kunnskapsgrunnlag for arbeidet. Arbeidsgruppen kan ved behov bestille utredninger på enkelte problemstillinger fra relevante fagmiljøer. Arbeidsgruppen skal avgi rapport til avtalepartene innen 3. mars 2025.

Det settes av inntil en million kroner over post 21 for å dekke kostnader ved utredninger.

Finansiering av kostnader til sortsutvikling

For å sikre en bred og langsiktig finansiering av foredlingsarbeidet på korn, er partene enige om å utrede alternative finansieringsmuligheter for sortsutvikling/kornforedling, med sikte på å endre dette fra 1. juli 2025.

10.3 Kjøtt og egg

Tak husdyrtilskudd

Partene er enige om å gjeninnføre taket for husdyrtilskuddet med 1,0 mill. kroner per jordbruksforetak og år.

Utredning av produksjonsregulering

Partene viser til Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2023–2024) og flertallsmerknaden om behovet for å vurdere nye produksjonsregulerende virkemidler, der et flertall i komiteen vil:

«...understreke viktigheten av at inntektsopptrappingen ikke fører til overproduksjon. Overproduksjon vil gi økte kostnader og svekket lønnsomhet for bonden, og kunne undergrave målene om inntektsutjevning og selvforsyning.

Flertallet viser til behovet for å vurdere nye produksjonsregulerende virkemidler, og mener det skal gjennomføres en utredning av nye virkemidler for produksjonsregulering for ulike produksjoner innen 1. april 2025. Utredningen skal skje i tett dialog med faglagene.»

Landbruks- og matdepartementet vil legge fram endelig mandat og oppnevne medlemmer til arbeidsgruppa. I tillegg til representanter for avtalepartene skal arbeidsgruppa ha medlemmer fra industriaktørene og konkurransemyndighetene.

Utredning av telledato

Partene viser til at det er utfordringer knyttet til dagens to telledatoer for direktetilskuddene og avløsertilskuddet for produksjon med storfe. Telledatoene medfører tilpasninger som ikke er optimale, hos både primærprodusentene og slakterianleggene. Partene er derfor enige om å gjennomgå med sikte på å erstatte telledato for storfe ved å bruke datagrunnlag fra Husdyrregisteret, eller direkte fra Ku- og Storfekjøttkontrollene, som utmålingsgrunnlag for tilskuddene.

En arbeidsgruppe skal utrede omlegging av utmålingsgrunnlaget for tilskudd for storfe, med overgang fra bruk av produsentenes søknadsdata til bruk av registerdata. En forutsetning for arbeidet er at man også etter en omlegging har nødvendig sikkerhet for korrekt utbetaling av tilskuddene til rett tid.

Arbeidsgruppen skal gjøre vurderinger av tekniske forutsetninger, kvalitet på data, juridiske problemstillinger (bl.a. hjemler for utveksling av data), tilskuddsforvaltning, nødvendige endringer i utmålingsregler samt hvilke krav som skal stilles til produsentene som tilskuddsmottakere. Arbeidsgruppen skal også vurdere når en omlegging kan bli gjennomført og kostnader knyttet til overgang til nytt utmålingsgrunnlag. Basert på denne gjennomgangen skal arbeidsgruppen komme med en anbefaling til partene.

Arbeidsgruppen skal ledes av Landbruks- og matdepartementet og bestå av avtalepartene, Landbruksdirektoratet, Mattilsynet, Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund, Nortura og aktørene bak Ku- og Storfekjøttkontrollene. Landbruksdirektoratet er sekretariat for arbeidet. Arbeidsgruppen skal komme med en anbefaling til partene så raskt som mulig, men senest innen 15. november 2024.

Det settes av 10 mill. kroner over post 1150.21 for potensielt å kunne starte utvikling av IKT-systemer i Landbruksdirektoratet i løpet av 2025.

10.4 Utredning av teigbasert tilskudd

Partene har merket seg Stortingets ønske om å utrede og prøve ut et teigbasert system, eller tilsvarende, som skal bidra til drift av krevende areal. Partene er enige om at man, innenfor ordningen Bærekraftig landbruk i nord, setter i gang en prøveordning i utvalgte kommuner i Nord-Norge med stor andel areal som det ikke søkes tilskudd til. Formålet med prøveprosjektet er å forhindre gjengroing av areal, og målet med prosjektet må være å lage gode systemer og prøve ut ordninger som kan forvaltes på en god måte. Prosjektet og tilskuddsutbetalinger finansieres innenfor den økte rammen på prosjektet på 5 mill. kroner.

10.5 Tilskudd ved produksjonssvikt

Partene er enige om at ordningen med tilskudd til produksjonssvikt ikke er en erstatningsordning, men bidrar til betydelig risikoreduksjon. Det skal være en enkel og effektiv ordning både for myndigheter og produsenter som raskt kan bidra til å redusere økonomiske tap. For å redusere effekten på utbetalingen av flere dårlige sesonger, er partene enige om at reglene for beregning av gjennomsnittlig avling endres slik at søkeren kan de stryke to dårligste og det beste året av de siste syv årene i gjennomsnittsberegningen. Bevilgningen er derfor økt med 2 mill. kroner.

10.6 Tilskudd til Norsk Landbruksrådgivning SA

En sterk rådgivingstjeneste i landbruket er viktig for å bidra til god agronomi, at ny kunnskap og forskning raskt blir tatt i bruk i produksjonen, og at målet om økt selvforsyning, og klima- og miljømålene nås.

Avtalepartene viser til vurderingene om støtten til Norsk Landbruksrådgivning (NLR) i statens tilbud av 6. mai 2024. Avtalepartene understreker at NLR, som en privat organisasjon, står fritt til å utvikle de tjenestene bøndene og andre til enhver tid etterspør. Avtalepartene må imidlertid legge rammer for hvordan de midlene NLR mottar over jordbruksavtalen skal anvendes. Formålet med støtten til NLR er å bidra til et likeverdig rådgivingstilbud til alle bønder i hele landet. Kjerneområdet for støtten som gis over jordbruksavtalen er avgrenset til rådgivings- og kunnskapsutviklingsarbeid innen konvensjonell og økologisk planteproduksjon. I tillegg har NLR en viktig oppgave innenfor fagområdet HMS i landbruket. Det forutsettes at tilskuddet benyttes til å løse de oppgavene som ligger innenfor dette området. NLR må selv prioritere bruken av midlene innenfor den tildelte rammen.

For at det skal være enkelt å identifisere at tilskuddet har gått til formålet med støtten, og at støtten ikke gis til deler av NLRs aktiviteter som er innenfor EØS-avtalens virkeområde, må det etableres et regnskapsmessig skille mellom tjenester der tilskuddet fra jordbruksavtalen inngår og andre tjenester som NLR tilbyr.

Når det gjelder byggteknisk planlegging, er dette tjenesteområde i dag vesentlig utvidet sammenlignet med det tjenesteområdet som ble overført fra statsforvalteren til NLR i 2010, og der utgangspunktet var at støtte til tjenesten gradvis skulle trappes ned. Etter den tid er det etablert støtte til rådgivingstjenester knyttet til planlegging og byggteknisk rådgiving over investeringsvirkemidlene forvaltet av Innovasjon Norge. Både Tine og NLR tilbyr i dag rådgivingstjenester på dette området.

Avtalepartene er enige om at støtte til byggteknisk rådgiving fases ut, og at NLR etter 1.1.2027 ikke kan benytte tilskuddet fra jordbruksavtalen til denne tjenesten. Bondens støtte til kjøp av byggteknisk rådgivingstjeneste finansieres gjennom investeringsvirkemidlene, der bonden selv velger hvor tjenesten skal kjøpes. Det legges ikke opp til at tilskuddet reduseres som følge av dette, men at frigjorte midler benyttes til tjenester innenfor kjerneområdet for støtten.

Avtalepartene er videre enige om å øke bevilgningen til NLR med 2 mill. kroner til 117 mill. kroner for 2024. Økningen begrunnes i behov for å forsterke NLRs arbeid innen krisebistand. Det forventes ellers at NLRs omorganiseringsprosess vil føre til reduserte kostnader til administrasjon, og at større deler av tilskuddet dermed kan benyttes til tjenester rettet mot bonden.

10.7 Ringorm

Partene er enige om å bekjempe utbrudd av ringorm ved å gjennomføre vaksinerings. Det settes av 1 mill. kroner til tiltaket i 2024 finansiert med ledige midler og 2 mill. kroner i 2025. Hvilke krav som skal settes til den praktiske gjennomføringen av vaksineringsen, inkl. grunnlaget for utbetaling av kostnadskompensasjon, vil partene komme tilbake til.

10.8 Arbeidsgrupper og utredninger

Partssammensatte arbeidsgrupper:

- Husdyrtilskudd og klimagassutslipp (toårig, nedsatt i jordbruksoppgjøret 2023)
- Gjennomgang av korn- og kraftfôrpolitikken

Arbeidsgruppe:

- Telledato

Utredninger i virkemiddelapparatet:

- Gjennomgang av grunnvilkårene for produksjonstilskudd
- Gjennomgang av markedene for konsumpoteter og industripoteter og avrensordningen
- Utrede alternative finansieringsmodeller for sortsutvikling/kornforedling
- Utrede produsenteide pakkerier for grønt
- Vurdere prinsipper og utfordringer ved å gi RMP-tilskudd til dekning av kostnader som følger av lovpålagte tiltak

Utredning over Klima- og miljøprogrammet:

- Variasjon i dreneringskostnader og kartlegging av øvrige barrierer for at det ikke blir drenert mer

Evalueringer

- Regionalt miljøprogram
- Internationale Grüne Woche (IGW)

Oslo, 16. mai 2024

Viil Søyland

Tor Jacob Solberg

Bjørn Gimming

Vedlegg: Fordelingsskjema

Tabell 10.1 Fordeling på priser og tilskudd

	Mill. kr
Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	2 216,9
- Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	0,0
= Nettoeffekt av tilskudd	2 216,9
+ Målpriser fra 1.7	627,0
= Sum målpriser og tilskudd	2 843,9
+ Omdisponering overførte midler fra 2023	69,0
= Sum til fordeling	2 913,0
+ Endret inntektsverdi jordbruksfradrag	102,0
= Sum	3 015,0

Tabell 10.2 Målpriser fra 1.7.2024

Produkt	Mill. l/kg/kr	Målpris, kr/l/kg	Endring, kr/l/kg	Endring, mill. kr
Melk, ku og geit	1 461,2	6,24	0,30	438,4
Poteter	80,1	6,85	0,25	20,0
Grønnsaker og frukt	4 418,6		3,0%	132,3
Norsk matkorn	204,7	4,73	0,18	36,3
Sum målprisendringer				627,0

Tabell 10.3 Markedsordningen for korn

Prisendringer norsk korn	1000 tonn	Målpris, Kr/kg	Endring, Kr/kg	Mill. kr
Hvete, matkorn	181,6	4,80	0,20	36,3
Rug, matkorn	23,1	4,21	0,00	0,0
Bygg	592,1	3,95	0,07	41,4
Havre	282,1	3,82	0,07	19,7
Fôrhvete og fôrrug	143,8		0,07	10,1
Erter til modning	10,0			0,0
Såkorn	65,6		0,09	6,1
Oljevekster (målpris - suspendert)	18,1	7,38	0,20	3,6
Sum korn og oljevekster	1 316,3		0,089	117,2

Tabell 10.4 Endring i råvarekostnader til kraftfôr og matkorn

	1000 tonn	Andel	Ref. pris kr/kg	Endring, kr/kg	Endring, mill. kr
Norsk korn til kraftfôr	1046,1	52,4%		0,070	73,2
Kli m.m.	60,6				0,0
Prisnedskrivning norsk korn til kraftfôr				0,070	-73,2
Protein, soya m.m.	384,0	19,2%	4,790	-0,003	0,0
Fett	40,7	2,0%		0,000	0,0
Vitaminer og mineraler	95,6	4,8%		0,000	0,0
Prisnedskrivning importråvarer	370,0			-1,080	399,6
Endret bevilgning frakt korn/kraftfôr					-12,5
Sum råvarekostnad kraftfôr	1 997,10			0,194	387,1
Prisendring matkorn				0,177	
Endret prisnedskrivning				-0,070	
Endret matkorntilskudd				-0,240	
Endret råvarekostnad matkorn				-0,133	

Tabell 10.5 Kap. 1150 og kap. 4150 Jordbruksavtalen, mill. kroner

Post	Budsjett 2024 ¹⁾	Endring	Budsjett 2025 ²⁾
21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	10,200	19,300	29,500
50 Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond	2 331,553	217,000	2 548,553
70.11 Markedstiltak grønt	40,400	7,000	47,400
70.12 Tilskudd til råvareprisordningen	254,740	60,360	315,100
70.13 Tilskudd til avrensordningen potet	46,000	2,000	48,000
70 Markedstiltak, <i>kan overføres</i>	341,140	69,360	410,500
71 Tilskudd ved produksjonssvikt, <i>overslagsbevilgning</i>	102,400	2,000	104,400
73.11 Pristilskudd ull	110,700	7,740	118,440
73.13 Pristilskudd melk	975,354	521,428	1 496,782
73.15 Pristilskudd kjøtt	1 737,183	68,024	1 805,207
73.16 Distriktstilskudd egg	6,081	0,000	6,081
73.17 Pristilskudd grønt	311,800	30,952	342,752
73.18 Frakttilskudd m.m.	528,200	31,500	559,700
73.19 Pristilskudd korn	1 860,600	-278,050	1 582,550
73 Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	5 529,918	381,594	5 911,512
74.11 Driftstilskudd, melk og kjøtt	2 796,500	128,613	2 925,113
74.14 Tilskudd husdyr	4 720,230	239,143	4 959,373
74.16 Beitetilskudd	1 886,900	448,007	2 334,907
74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd	5 567,300	504,752	6 072,052
74.19 Tilskudd til regionale miljøprogram	1 006,100	100,000	1 106,100
74.20 Tilskudd til økologisk jordbruk	162,600	6,178	168,778
74 Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	16 139,630	1 426,692	17 566,322
77.11 Tilskudd til dyreavl med mer	117,075	30,421	147,496
77.12 Tilskudd til frøavl	30,060	5,500	35,560
77.13 Tilskudd til rådgivning	116,000	2,000	118,000
77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	60,635	9,000	69,635
77.17 Tilskudd til fellesanlegg for frukt	22,700	4,000	26,700
77 Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	346,470	50,921	397,391
78.11 Tilskudd til avløsning	1 554,877	17,389	1 572,266
78.12 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.m.	188,700	20,049	208,749
78.14 Tilskudd til sykepengeordningen	38,100	2,800	40,900
78.15 Tilskudd til landbruksvikarordningen	73,292	5,800	79,092
78.16 Tilskudd til tidligpensjonsordningen	60,000	4,000	64,000
78 Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	1 914,969	50,038	1 965,007
Sum kapittel 1150	26 716,280	2 216,905	28 933,185
Sum kapittel 4150	0,050	0,000	0,050

1) Saldert budsjett

2) Budsjett før flyttinger, kvantums- og konsekvensjusteringer

Tabell 10.6 Post 21 Spesielle driftsutgifter, mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
Evalueringer, utredninger, arbeidsgrupper (LMD)	2,0	2,0	
IT-utvikling Landbruksdirektoratet	8,2	18,5	-4,0
Justert bevilgningsbehov			23,3
Sum	10,2	20,5	19,3

Tabell 10.7 Post 70.11 Markedstiltak i grøntsektoren, mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
Kollektiv dekning av omsetningsavgift	40,4	40,4	7,0
Justert bevilgningsbehov			0,0
Sum	40,4	40,4	7,0

Tabell 10.8 Post 70.12 Tilskudd til råvareprisordningen, mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
PNS, prognose	254,7	246,4	0,0
Målprisjustering melk			33,0
Endret målpris potet			3,5
Utvidede produkter			32,2
Behov knyttet til produkter uten målpris			0,0
Justert bevilgningsbehov			-8,3
Sum	254,7	246,4	60,4

Tabell 10.9 Post 70.13 Tilskudd til avrensordningen potet, mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
Potetsprit	22,5	22,5	1,0
Potetstivelse	23,5	23,5	1,0
Justert bevilgningsbehov			0,0
Sum	46,0	46,0	2,0

Tabell 10.10 Post 71 Tilskudd ved produksjonssvikt, mill. kroner

	Budsjett 2024	Endring
Tilskudd ved produksjonssvikt i planteprod.	99,4	2,0
Tilskudd ved svikt i honningprod.	3,0	0,0
Sum	102,4	2,0
Herav inneværende år		0,0

Tabell 10.11 Post 73.11 Pristilskudd ull

	Mill. kg/stk	Sats, kr/kg/skinn	Endring, kr/kg/skinn	Ny sats kr/kg/skinn	Endring, mill. kr
Ull	2,500	41,96	3,00	44,96	7,5
Skinn	0,060	70,00	4,00	74,00	0,2
Sum					7,7

Tabell 10.12 Post 73.13 Pristilskudd melk

	Mill. l.	Sats, kr/l	Endring, kr/l	Ny sats kr/l	Endring, mill. kr
Grunntilskudd geitemelk	18,8	3,46	0,00	3,46	0,0
Grunntilskudd økomelk	42,4	0,40	0,10	0,50	4,2
Pristilskudd					
ku- og geitemelk					
Sone A	192,2	0,00	0,32	0,32	61,5
Sone B	309,6	0,25	0,35	0,60	108,4
Sone C	221,2	0,58	0,35	0,93	77,4
Sone D	490,2	0,85	0,35	1,20	171,6
Sone E	116,6	0,97	0,35	1,32	40,8
Sone F	45,5	1,11	0,35	1,46	15,9
Sone G	47,6	1,62	0,52	2,14	24,8
Sone H	2,5	2,13	0,57	2,70	1,4
Sone I	14,1	2,41	0,62	3,03	8,7
Sone J	10,8	2,50	0,62	3,12	6,7
Sum pristilskudd melk	1 450,3		0,36		517,2
Sum pristilskudd melk					521,4

Tabell 10.13 Post 73.15 Pristilskudd kjøtt

Kvalitetstilskudd lammeslakt	Antall 12 mnd	Sats, kr/slakt	Endring, kr/slakt	Ny sats kr/slakt	Endring, mill. kr	
Kval. O+ og bedre	883 000	545	10,00	555	8,8	
Ikke godkjent klassifisør	3 800	470	0,00	470	0,0	
Kjeslakt over 3,5 kg	18 600	0	0,00	0	0,0	
Kjeslakt over 5,0 kg	16 300	420	80,00	500	1,3	
Tillegg økologiske slakt (herav)	24 000	50	0,00	50	0,0	
Sum	903 100				10,134	
Grunntilskudd, kjøtt	Mill. kg	Sats, kr/kg	Endring, kr/kg	Ny sats kr/kg	Endring, mill. kr	
Sau og lam	21,1	3,81	1,50	5,31	31,7	
Geit og kje	0,4	5,15	1,50	6,65	0,6	
Sum	21,5				32,3	
Kvalitetstilskudd storfekjøtt						
Kvalitetsklasse O	17,3	5,50	-5,50	0,00	-95,2	
Klasse O og O+	37,3		8,20	8,20	305,9	
Klasse O+ og bedre	33	10,50	-10,50	0,00	-346,5	
Klasse R- og bedre	13,0	0,00	12,00	12,00	156,0	
Sum	100,6				20,2	
Distriktstilskudd, kjøtt						
Storfe, sau og geit						
Sone 1	24,4	0,00	0,00	0,00	0,0	
Sone 2	59,7	5,25	0,00	5,25	0,0	
Sone 3	18,3	8,05	0,00	8,05	0,0	
Storfe og Geit	Sone 4	7,1	15,80	0,25	16,05	1,8
Storfe og Geit	Sone 5	0,9	16,40	0,50	16,90	0,5
Sau	Sone 4	2,4	17,90	0,25	18,15	0,6
Sau	Sone 5	0,5	18,40	0,50	18,90	0,3
Gris	Sone 4	6,9	6,05	0,00	6,05	0,0
Gris	Sone 4 ²	0,7	6,95	0,50	7,45	0,4
Gris	Sone 5	0,01	6,95	0,50	7,45	0,0
Vestlandet og Agder ¹ Gris	9,1	1,10	0,00	1,10	0,0	
Justering av sonegrenser Stjørdal					2,0	
Sum	130,0				5,4	
Sum pristilskudd kjøtt					68,024	

1) Agder, Vestland og Møre og Romsdal

2) Troms

Tabell 10.14 Post 73.16 Distriktstilskudd egg

	Mill. kg	Sats, kr/kg	Endring, kr/kg	Ny sats kr/kg	Endring, mill. kr
Vestlandet	5,765	0,48	0,00	0,48	0,0
Nord-Norge	2,051	1,35	0,00	1,35	0,0
Sum distriktstilskudd egg					0,0

Tabell 10.15 Post 73.17 Pristilskudd grønt

		1 000 tonn	Sats, kr/kg	Endring, kr/kg	Ny sats, kr/kg	Endring, mill. kr
Epler, pærer og plommer, kirsebær	Sone 1	3,2	6,95	0,45	7,40	1,4
	Sone 2-4	4,1	8,41	0,52	8,93	2,1
	Sone 5	6,3	13,10	0,76	13,86	4,8
Moreller	Sone 1	0,0	8,68	0,97	9,65	0,0
	Sone 2-4	0,3	10,12	1,11	11,23	0,3
	Sone 5	0,5	14,84	1,58	16,42	0,8
Pressfrukt		8,7	5,45	0,37	5,82	3,2
Bær	Sone 1-3	4,2	6,86	0,79	7,65	3,3
	Sone 4-5	3,3	11,14	1,21	12,35	4,0
	Sone 6-7	0,1	12,20	1,32	13,52	0,1
Ekstra til industribær	alle soner	0,9	4,00	2,00	6,00	1,8
Sum distriktstilskudd frukt og bær		30,7				22,0
Kvantumsgrense						
Tomat	103 400 kg					
Sone 1-3		1,3	5,17	0,45	5,62	0,6
Sone 4-7		2,6	6,61	0,45	7,06	1,2
Slangeagurk	151 800 kg					
Sone 1-3		3,3	3,82	0,30	4,12	1,0
Sone 4-7		1,7	4,65	0,30	4,95	0,5
Salat	220 000 stk					
Sone 1-3		4,9	1,39	0,15	1,54	0,7
Sone 4-7		1,9	1,91	0,15	2,06	0,3
Sum tilskudd grønnsaker		15,7				4,3
Potet og grønt i Nord-Norge		4,7	2,74	1,00	3,74	4,7
SUM		51,1				31,0

Tabell 10.16 Post 73.18 Fraktilskudd m.m., mill. kroner

	Budsjett 2024	Endring,
Frakt korn	106,7	10,8
Frakt kraftfôr	196,5	1,7
Innfrakt slakt	215,0	15,0
Frakt egg	10,0	4,0
Sum	528,2	31,5

Tabell 10.17 Post 73.19 Pristilskudd korn

Prisnedskrivning	1 000 tonn	Sats, kr/kg	Endring, kr/kg	Ny sats kr/kg	Endring, mill. kr
Korn, norsk	1 293,7	1,301	0,070	1,371	90,6
Økologisk korn	17,3	2,411	0,070	2,481	1,2
Oljevekster, lupiner og bønner	14,2	3,168	0,200	3,368	2,8
Økologiske oljevekster, lupin, bønner	0,8	4,378	0,100	4,478	0,1
Fôrerter	6,7	2,035	0,100	2,135	0,7
Økologiske fôrerter	0,3	2,685	0,100	2,785	0,0
Sum norsk	1 333,0		0,072		95,4
- Herav 70 pst inneværende år	933,1				66,8
Importert karbohydratråvare, kraftfor	370,0	1,08	-1,080	0,000	-399,6
- Herav 50 pst inneværende år					-199,8
Tilskudd matkorn	109,0	0,230	0,240	0,470	26,2
- Herav 50 pst inneværende år	54,5				13,1
Sum					-278,1
- Sum inneværende år					-119,9

Tabell 10.18 Post 74.11 Driftstilskudd, melk og kjøtt

		Antall	Sats kr per bruk/dyr	Endring kr per dyr/bruk	Ny sats kr/bruk/dyr	Endring, mill. kr
Kumelk AK-sone 2	Foretak	524	286 100	5 000	291 100	2,6
Kumelk AK-sone 1-3-4	Foretak	1 254	286 100	5 000	291 100	6,3
Kumelk AK-sone 5	Foretak	3 982	320 300	24 000	344 300	95,6
Kumelk AK-sone 6-7	Foretak	659	349 000	24 000	373 000	15,8
Geitemelk landet	Foretak	257	302 130	24 000	326 130	6,2
Ammekyr s. 1-4, 6-39 kyr	Dyr	29 247	5 932	700	6 632	20,5
40 og flere kyr	Foretak	377	237 280	28 000	265 280	10,6
Ammekyr s. 5-7, 6-39 kyr	Dyr	46 197	7 912	800	8 712	37,0
40 og flere kyr	Foretak	287	316 480	32 000	348 480	9,2
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-75,0
Sum driftstilskudd, melk og kjøtt						128,6

Tabell 10.19 Post 74.14 Tilskudd husdyr

	Fra	Til	Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring, mill. kr
Melkekyr	1	14	85 993	8 733	0	8 733	0,0
	15	30	62 287	7 111	0	7 111	0,0
	31	50	37 847	5 634	0	5 634	0,0
	51 +		17 385	4 857	0	4 857	0,0
Sum		203 511				0,0	
Melkekyr på små og mellomstore bruk	6	23	100 223	2 490	900	3 390	38,6
	24	50	30 613	-2 045	-739	-2 784	29,0
Sum		130 836				67,6	
Ammekyr	1	50	105 611	5 596	70	5 666	7,4
	51+		4 346	1 596	70	1 666	0,3
Sum		109 957				7,7	
Andre storfe			564 336	1 387	200	1 587	112,9
Melkegeit og melkesau	1	125	25 935	1719	0	1 719	0,0
	126+		7 869	695	0	695	0,0
Sum		33 804				0,0	
Sau	1	75	617 029	1955	150	2 105	92,6
	76	150	197 968	1 475	90	1 565	17,8
	151+		94 197	211	0	211	0,0
	Sum		909 194				110,4
Ammegeit	1	60	9 645	2401	184	2 585	1,8
	61	120	408	1 827	111	1 938	0,0
	121+		146	267	0	267	0,0
	Sum		10 199				1,8
Avlsgris Sør-Norge 2)	1	35	16 162	503	110	613	1,8
Avlsgris Jæren	1	35	3 672	354	110	464	0,4
Avlsgris Nord-Norge	1	35	1 181	784	110	894	0,1
Sum		21 015				2,3	
Slaktegris 2)	1	1400	990 149	14	10	24	9,9
Slaktegris Jæren	1	1400	199 851	10	10	20	2,0
Sum		1 190 000				11,9	
Verpehøner Sør-Norge	1	1 000	538 652	11	3	14	1,6
Verpehøner Nord-Norge	1	1 000	20 045	25	3	28	0,1
Verpehøner, landet	1 001	7 500	2 759 543	11	3	14	8,3
Sum		3 318 240				10,0	
Rugeegg Sør-Norge	1	1 67 000	11 960 934	0,07	0,00	0,07	0,0
Rugeegg Nord-Norge	1	1 67 000	0	0,15	0,00	0,15	0,0
Rugeegg, landet	167 001	833 000	39 084 345	0,07	0,00	0,07	0,0
Sum		51 045 279				0,0	
Bifolk	1 +		50 490	859	200	1 059	10,1
Hjort over 1 år			4 951	924	200	1 124	1,0

Genbevaring	Storfe	5 918	3910	100	4 010	0,6
	Sau	16 577	310	0	310	0,0
	Geit	846	610	0	610	0,0
	Hest	798	1 200	0	1 200	0,0
	Sum	24 139				0,6
Bunnfradrag 35 pst. ¹⁾	35 %	37 374	6 000	0	6 000	0,0
Beløpsavgrensing		530 000	470 000	1 000 000		-20,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-77,0
Sum produksjonstilskudd, husdyr						239,1

1) Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst. tilskudd husdyr og 65 pst. arealtilskudd

2) Unntatt Jæren

Tabell 10.20 Post 74.16 Beitetilskudd

		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring, mill. kr
Utmarksbeitetilskudd:	Kyr, storfe, hest	275 127	1463	250	1 713	68,8
	Sau, lam, geit, kje	1 835 638	416	130	546	238,6
Beitetilskudd:	Storfe m.m.	641 132	821	150	971	96,2
	Småfe m.m.	2 127 401	91	30	121	63,8
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-19,4
Sum beitetilskudd		4 879 298				448,0

Tabell 10.21 Post 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd

	Antall dekar	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring, mill. kr
Kulturlandskapstilskudd alt areal	9 075 034	285	15	300	136,1
Bunnfradrag, 65 pst. ¹⁾	37 374	6 000	0	6 000	0,0
Arealtilskudd, grovfôr	5 874 811				162,9
Innmarksbeitearealer	1 559 592				0,0
Arealtilskudd, korn	2 971 708				194,0
Arealtilskudd, potet	115 051				5,3
Arealtilskudd, grønnsaker	69 720				5,5
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	40 092				5,2
Kulturlandskapstilskudd økol. grønngjødsling	3 652				
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					-4,3
Sum, AK-tilskudd	9 075 034				504,8

1) Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst tilskudd husdyr og 65 pst arealtilskudd

Arealtilskudd, grovfôr

	Antall daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring, mill. kr
Sone 1	373 650	50	0	50	0,0
Sone 2	305 932	50	0	50	0,0
Sone 3	591 697	145	15	160	8,9
Sone 4	481 102	165	15	180	7,2
Sone 5 A	1 807 551	360	30	390	54,2
Sone 5 B Vestlandet	1 510 406	405	40	445	60,4
Sone 6	691 140	420	40	460	27,6
Sone 7	113 332	466	40	506	4,5
Sum grovfôr alle soner	5 874 811				162,9

Arealtilskudd, korn

	Antall daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring, mill. kr
Sone 1	1 291 175	309	0	309	0,0
Sone 2 og 3	1 132 600	382	60	442	68,0
Sone 4	407 884	422	80	502	32,6
Sone 5 - 7	140 049	422	100	522	14,0
Arealtak 3000 daa	11 541	309	-309	0	-3,6
Tillegg for hvete	650 000	0	100	100	65,0
Tillegg for protein og belgvekster	90 000	0	200	200	18,0
Sum korn, alle soner	2 971 708				194,0

Arealtilskudd, øvrige vekster

	Antall daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring, mill. kr	
Potet sone 1-5	110 883	688	45	733	5,0	
Potet sone 6-7	4 168	1 440	80	1 520	0,3	
Sum poteter, alle soner	115 051				5,3	
Grønnsaker sone 1-5	1-300 daa	39 122	1 450	100	1 550	3,9
	301-	30 093	1 150	50	1 200	1,5
Grønnsaker sone 6-7	1-300 daa	505	2 450	140	2 590	0,1
	301-	0	2 150	100	2 250	0,0
Sum grønnsaker, alle soner	69 720				5,5	
Frukt sone 1-4	1-75 daa	8 601	1 980	120	2 100	1,0
	75-	1 829	1 750	90	1 840	0,2
Frukt sone 5-7	1-75 daa	12 400	2 730	150	2 880	1,9
	75-	92	2 500	120	2 620	0,0
Sum frukt, alle soner	22 922				3,1	
Bær sone 1-4	1-150 daa	9 940	2 080	120	2 200	1,2
	151-	1 864	1 850	90	1 940	0,2
Bær sone 5-7	1-150 daa	5 259	2 530	140	2 670	0,7
	151-	107	2 300	110	2 410	0,0
Sum bær, alle soner	17 170				2,1	

Tabell 10.22 Post 74.19 Tilskudd til regionale miljøprogram, mill. kroner

	Budsjett	Prognose	Endring, mill. kr
	2024	2025	
Fordelt på regionene	1 006,1	1 006,1	100,0
Landet			100,0

Tabell 10.23 Post 74.20 Tilskudd til økologisk jordbruk

Arealtilskudd	Antall daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring, mill. kr
Frukt og bær m.m.	2 897	1 825	100	1 925	0,3
Grønnsaker	2 884	1 825	100	1 925	0,3
Potet	770	800	60	860	0,0
Korn	80 040	600	60	660	4,8
Grovfôr	270 301	45	5	50	1,4
Økologisk areal 1. års karens	21 999	300	0	300	0,0
Grønngjødsling	3 652	500	0	500	0,0
Økologisk brakka	1 187	25	0	25	0,0
Sum arealtilskudd økologisk areal	383 729				6,8

Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon	Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring, mill. kr
Melkekyr	7 054	4 350	0	4350	0,0
Ammekyr	4 653	3 250	0	3250	0,0
Andre storfe	17 185	730	0	730	0,0
Sau og melkesau	42 608	500	0	500	0,0
Melkegeit	793	353	0	353	0,0
Ammegeit	492	265	0	265	0,0
Avlsgris	297	517	0	517	0,0
Slaktegris	3 673	315	0	315	0,0
Sum tilskudd til økologisk husdyrproduksjon					0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					-0,6
Sum tilskudd til økologisk jordbruk					6,2

Tabell 10.24 Post 77.11 Tilskudd til dyreavl m.m., mill. kroner

	Budsjett	Prognose	Endring
	2024	2025	
Tilskudd til veterinær reiser	65,700	72,300	16,8
Tilskudd til semin	34,600	34,600	5,0
Ringormvaksinering			2,0
Tilskudd til avlsorganisasjoner	16,775	16,845	0,0
Justert bevilgningsbehov			6,7
Sum	117,075	123,745	30,42

Tabell 10.25 Post 77.12 Tilskudd til frøavl med mer. Mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
Tilskudd til frøavl	20,06	20,06	3,00
Tilskudd til lagring av såkorn	10,00	10,00	2,50
Justert bevilgningsbehov			0,0
Sum	30,06	30,06	5,50

Tabell 10.26 Post 77.13 Tilskudd til rådgivning. Mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
Tilskudd til rådgivning	116,0	116,0	2,00
Justert bevilgningsbehov			0,0
Sum	116,0	116,0	2,0

Tabell 10.27 Post 77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak. Mill. kroner

	Budsjett 2024	Prognose 2025	Endring
Utvikling av plantemateriale, nordisk	2,400	2,400	0,0
Utvikling av plantemateriale, oppformering	12,875	12,875	0,0
Utvikling av plantemateriale, Graminor	28,760	28,760	7,0
Frukt- og bærprogrammet, Graminor	0,000	0,000	0,0
Kvalitetstiltak settepotetavl	16,600	16,600	2,0
Justert bevilgningsbehov			0,000
Sum	60,635	60,635	9,000

Tabell 10.28 Post 77.17 Tilskudd fellesanlegg frukt

	Volum siste 3 år, tonn	Sats 2023, kr / kg	Endring, kr/kg	Ny sats kr/kg ¹⁾	Endring, mill. kr
Sum	11 678,3	1,94	0,34	2,28	4,0

Tabell 10.29 Post 78.11 Tilskudd til avløsning

	Antall bruk/dyr	Kr per bruk/dyr	Endring kr /bruk/dyr	Ny sats kr/bruk/dyr	Endring mill. kr
Tilskudd per foretak	6 192	126 580	7 595	134 175	47,0
Melkekyr	203 511	4856	291	5 147	
Ammekyr	109 927	1340	80	1 421	
Andre storfe	564 297	809	49	858	
Melkegeit og melkesau	33 804	1119	67	1 186	
Sau	908 938	557	33	590	
Ammegeit	10 199	722	43	765	
Avlsgris	38 588	1600	96	1 697	
Slaktegris	1 440 049	55	3	58	
Verpehøner, -ender, -kalkuner, -gjess	4 073 493	14,1	0,8	14,9	
Rugeegg	92 071 372	0,09	0,01	0,09	
Hester	25 252	1600	96	1 697	
Avlskaniner	793	399	24	423	
Gjess, ender, kalkuner, livkylling	4 309 472	4,90	0,29	5,19	
Slaktekylling	74 559 291	0,590	0,04	0,63	
Tillegg for økologisk slaktekylling	253 390	1,740	0,10	1,84	
Hjort	7 085	544	33	577	
		Endring			
Utslag av satsendringer	Prognose mill. kr	satser pst.	Endring mill. kr	Utslag av tak mill. kr	Endring mill. kr
	1 554,9	6,00 %	93,29	-47,0	46,3
Justert bevilgningsbehov					-28,9
Sum endring tilskudd til avløsning for ferie og fritid					17,4

Tabell 10.30 Post 78.12 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.m.

	Antall dager	Sats kr/dag	Endring kr/dag	Endring, mill. kr
Antall avløsningsdager	185 480	2 450	150	
Gjennomsnittsberegning	185 480	1 017	62	11,5
Utvidelse av ordningen				8,5
Justert bevilgningsbehov				0,0
Sum				20,0

Tabell 10.31 Post 78.15 Tilskudd til landbruksvikarordningen

	Antall årsverk	Sats kr/å.v.	Endring kr/å.v.	Endring, mill. kr
Tilskudd per vikar	240	305 000	20 000	4,8
Tilskudd til avløserkurs				1,0
Justert bevilgningsbehov				0,0
Sum				5,8

Tabell 10.32 Post 78.16 Tilskudd til tidligpensjonsordningen

	Antall	Sats , kr/pers.	Endring kr/pers	Endring, mill. kr
Enbruker	507	105 200	0	0,000
Tobruker	85	168 320	0	0,000
Justert bevilgningsbehov				4,000
Sum	592			4,000